

Juni 2013

Att bli respektabel som tonårsmor

En kvalitativ studie av tonårsmödrar
på Island

GÖTEBORG UNIVERSITET

EXAMENSARBETE FÖR KANDIDAT I SOCIOLOGI (15 HP)

ANNA KOLBRÚN J. JENSDÓTTIR

HANDLEDARE: MERETE HELLUM

EXAMINATOR: HENRIK LUNDBERG

Tack

För de första vill jag tacka unga mödrarna som gjorde det möjligt för mig att undersöka hur tonårsmödrar på Island upplever sin situation, och därmed gjort denna C-uppsats möjlig. Tack för att ni berättade så öppenjärtligt om eras liv och upplevelser.

För de andra vill jag tacka min fantastiska handledare Merete Hellum som har stöttat mig under uppsatsprocessen. Jag vill också tacka Bárá, Camilla, Soffi och Jeanette som orkade korrekt läsa denna uppsats.

Slutligen vill jag tacka min familj, speciellt min mamma och bonuspappa som åkte hela vägen från Island till Sverige för att ta hand om allt hemma medan jag satt på biblioteket och arbetade med denna uppsats. Mina barn får så klart ett stort tack, tack för att ni var så duktiga och förståelsefulla när jag gömde mig bakom böcker och data under uppsatsprocessen. Min sambo för också ett stort tack, eftersom att han har stod ut med att nästan bara prata om samhälle och människor dessa 3 år jag har pluggat, visat förståelse och drivit mig framåt.

Abstract

Titel: Become respectable as a teenage mother.

Level: Final assignment for bachelor`s degree in sociology.

Author: Anna Kolbrún J. Jensdóttir.

Supervisor: Merete Hellum.

Keywords: Teenage mother, class, shame, respectability.

Aim: The purpose of this study is to examine how teenage mother in Iceland, who lives in the capital Reykjavík, perceive their situation. The research questions are:

How do teenage mother`s perceive that their lives have changed since they became mothers?

Perceive teenage mother some sorts of shame, and if so, in what way?

What is the process of teenage mothers to be respected?

Method: Qualitative semi structured interviews with 5 girls in the aged of 18-20, is used for analysis in this study. The girls have in common that they have had their child when they were between 15 and 19 years old. The interview were recorded on tape and then it was transcribed. I coded the selected concept "shame" and "respect" in order to interpret them from the respondents own perceive. The study has an abductive approach, which means that the study is thus governed by both theoretical perspectives and of what I have discovered during the interview.

Teori: Theoretical points are Goffman (2011) and Scheff (2003) definition of shame. To be able to explain how teenage mothers expressing shame, and because it is connected to the concept of respect. Respect (Skeggs 1999) is used to explain how teenage mothers become respectable.

Result: Teenage mothers in this study perceive, it being a mother as a positive unexpected turning point. More of them feel that the mother role has saved them from poor lifestyle often involves drugs, while others feel that they now have a role in life because they didn`t like school anyway. However, many of them feel that being a mom is not quite enough, and they want to go back to school. They perceive shame different, but usually occur shame precisely because of their class position, and because they feel they are failing in school. More of them are ashamed of category teenage mothers, and feel they do not fit into the group. The quest for respect is usually to take care of and care about, and to live as an adult in a heterosexual relationship, in your own apartment. They perceive they are respectable when they show other people who didn`t believe in them, that they are taking care of this situation by their own. After all, one of them wanted to get respect through education and change the structure of the family where none of the women have education.

Innehållsförteckning

1 inledning.....	1
2 problemformulering och syfte.....	2
3 tidigare forskning.....	3
3.1 sexualitet.....	3
3.2 att bli vuxen.....	5
3.3 att fullfölja graviditet och bli tonårsmamma.....	6
3.4 tonårspappor.....	8
4 teoretiska utgångspunkter.....	9
4.1 skam.....	9
4.2 respektabilitet.....	11
5 metod.....	12
5.1 delvis strukturerade intervju.....	12
5.2 val av respondenter.....	13
5.3 genomförandet.....	13
5.4 Etiska hänsyn.....	14
6 Resultat.....	15
6.1 beskrivning av tonårsmödrarna.....	15
6.2 hur upplever tonårsmammorna att deras liv har förändras sedan de fick barn?.....	16
6.3 upplever tonårsmödrar någon typ av skam och i så fall på vilket sätt får detta sitt uttryck?.....	18
6.4 hur ser processen ut hos tonårsmödrar för att vara respektabel?.....	22
7 sammanfattande diskussion.....	24
8 förslag till vidare forskning.....	25

1. Inledning

Island är en ö i Europa med endast 321.857 invånare, 1/3 av befolkningen bor i huvudstaden Reykjavík, alltså 119.764 människor (hagstofa 2013). Island tillhör de nordiska länderna och befolkningen pratat ett nordiskt språk och lär sig danska i skolan. Island anses ha liknande kultur och historia som de andra nordiska länderna (Bender, S. Geirsson och Kosunen 2003).

Trots det är Island på många sätt annorlunda än de andra länderna, t.ex. har 30 % av befolkningen på Island i åldern 25-64 inte gått ut gymnasiet, och är det högst antal utbildade av de nordiska länderna (OECD 2011). Endast 44 % av de som har gymnasiet examen på Island, har gått ut gymnasiet i beräknad tid, som är när ungdomarna är 20 år. Jämfört med detta har 72 % av befolkningen i Sverige gått ut gymnasiet i beräknad tid, 70 % i Finland, 59 % i Danmark och 57 % i Norge (OECD 2012). Antal födda barnen utan äktenskapen är också högst på Island jämfört med andra OECD länder (OECD 2012). På Island är det nästan lika många ungdomar under 18 år som dricker alkohol på Island och t.ex. i Sverige, alltså 58,5 % på Island (Arnardóttir 2011) jämfört med 56 % i Sverige (Leifman 2012).

En annan skillnad mellan Island och de andra nordiska länderna är att det är betydligt fler tonårsmödrar på Island. Forskning visar att 6,3 % mödrar på Island får sitt första barn under 20 år, jämfört med 2,7 % i Finland, 2,5 % i Norge, 1,7 % i Danmark och 1,4 % i Sverige. Trots att många tonåringar får barn tidigt, visar det sig att 80-85% av ungdomarna på Island inte vill ha barn tidigt (Soley S. Bender, Reynir T. Geirsson och Elise Kosunen 2003).

Det finns olika förklaringar till varför flera tonåringar får barn på Island. Bland annat följer Island inte lagstiftningen om förebyggande åtgärder vad gäller sexualundervisning och rådgivning om sexual hälsa. En annan förklaring är sämre tillgång till preventivmedel.

I Sverige finns ungdomsmottagningar som barnmorskor ansvarar för. Ungdomsmottagningarna är till för att stödja ungdomar och ge bättre tillgång till preventivmedel. Danmark, Finland och Norge har också utvecklat förebyggande åtgärder som ger kvinnan möjlighet att själv ha kontroll över sin kropp. Koppling mellan fertilitet och användning av preventivmedel anses alltså vara viktigt i Sverige, Finland, Norge och Danmark. Högt födelsetal på Island har också kopplats till begränsad öppenhet kring sexualfrågor En positiv attityd till tonårsmödrar kan också påverka unga flickor på Island att behålla barnet (Soley S. Bender, Reynir T. Geirsson och Elise Kosunen 2003).

I svenska debatten hörs talas om "white trash" (Aftonbladet 2013: 7maj). Troligen är det en influens från USA eller Storbritannien där de har gjort arbetarklassen i detta sammanhang unga mödrar, till något fult och skamligt. Med arbetarklass menar jag lägre utbildning, sämre ekonomi och brist på social status. De saknar alltså den "kultur kapital" som Bordieu (1989) talar om. Han menar att kultur kapital existerar bara i förhållande till andra kapitalformer som t.ex. utbildning, ekonomi, och social kapital. Arbetarklassens brist på kulturkapital skapar maktlöshet och mindre möjlighet till kunskap och klassresa (Bordieu 1989).

Kultur kapitalen påverkar människor beteende, smak och intresse, och även om arbetarklassen försöker härma övre klasserna blir det sällan "rätt" eftersom de inte har tillgång till andra kapitalformer. Därför anpassar sig arbetarklassen till sin sociala position de har och försöker vara stolt över det och se ner på andras blick och fördomar, samtidigt som de är medvetna om sin plats i samhället, skäms de för det och vill tillhöra annan grupp. Att vara fysisk attraktiv kan fungera som kultur kapital för kvinnor, och för arbetarklasskvinnor kan det vara viktigt att fokusera på det, och bry sig om femininet, eftersom det är deras ena kapitalform. Den kultur kapitalen kan omvändas till symbolisk kapital på äktenskap- och arbetsmarknaden (Bordieu 1989).

Även om det är en ganska positiv attityd till tonårsmödrar på Island, kan det upplevas som något skamligt att vara ung mamma. Speciellt om man tillhör arbetarklassen (Bordieu 1989). Graviditet hos tonårsflickor verkar ha ett klassperspektiv. På Island är det färre som väljer att göra abort i förortererna där det är lättare att få ett ganska bra betalt arbete inom fiskindustrin. I förortererna verkar normen vara att föredra arbete framför utbildning (Soley S. Bender, Reynir T. Geirsson och Elise Kosunen 2003).

2. Problemformulering och Syfte

Forskning om tonårsmödrar i USA (Dennis, P, Hogan & Evelyn, M 1985), Storbritannien (Hobcraft & Kiernan 2001) och Sverige (Wahn 2007) visar på att tonårsmödrar ofta har sin bakgrund i arbetarklassen (Bordieu 1989).

Forskare nämner att fler tonårsflickor i förortererna på Island, där de flesta befinner sig i arbetarklassen (Bordieu 1989), väljer att fullfölja graviditeten (Soley S. Bender, Reynir T. Geirsson och Elise Kosunen 2003).

Det verkar som att även tonårsmödrar i huvudstaden Reykjavik befinner sig i arbetarklassen (Bordieu 1989). Något som inte problematiseras i de studier som har genomförts. Det kan bero på att de flesta studierna om tonårsmödrar på Island är gjorda av sjuksköterskor och inte av samhällsvetare. Därför har jag valt att intervjua tonårsmödrar som bor i Reykjavik för denna studie och tar utgångspunkt i klassperspektivet.

Studiens syfte är att undersöka hur tonårsmödrar på Island, som bor i huvudstaden Reykjavik, upplever sin situation. Därför är mina frågeställningar följande:

Hur upplever tonårsmödrar att deras liv har förändras sedan de fick barn?

Upplever tonårsmödrar någon typ av skam och i så fall på vilket sätt får detta sitt uttryck?

Hur ser processen ut hos tonårsmödrar för att bli respekterad?

3. Tidigare forskning

3.1. Sexualitet

Det sociologiska perspektivet på sexualitet är att människan inte föds med sexuella beteendemönster utan är denna process inlärdd. Sexualitet är kulturellt konstruerat och föränderligt (Giddens 2003). Sexualitet skapas genom social interaktion, i mötet med andra individer och samhället. ”The conception scripting theory” innebär att vi alla följer sexuella manuskript för att hantera sexuella aktiviteter med andra eller oss själva (Gagnon och Simon 2005).

Helmius (1990) använder ”the conception scripting theory” i analys av ungdomar och sexualitet. Hon vill skapa förståelse av ungdomar och sexualitet, detta då vuxna ofta har problem med ungdomssexualitet. Syftet med Helmius (1990) avhandling är att belysa hur ungdomars sexuella beteende är socialt konstruerat. Två grundläggande frågor ställdes: Hur konstrueras sociala begreppet ”mogen for sex”? Är ungdomarna ”mogna nog” för att delta i sexuella aktiviteter?

Helmius (1990) använder ett annat forskningsprojekt hon har gjort, UNGDOMAR OCH SEXUALITET (Helmius 1983) för denna analys. Studien består av 1200 enkäter och 81 djupintervjuer med ungdomar, där de svarade på frågor om sexualitet Helmius (1990) använder ett annat forskningsprojekt hon har gjort, UNGDOMAR OCH SEXUALITET (Helmius 1983) för denna analys. Studien består av 1200 enkäter och 81 djupintervjuer med ungdomar, där de svarade på frågor om sexualitet.

Helmius (1990) belyser hur "manuskripten" som ungdomar skapar tillsammans med sina kamrater i samma ålder präglas av vuxenvärldens förhållningssätt till sex och att vara mogen nog. Hon diskuterar frågor som "mogen för sex" och menar att ungdomar och vuxna ofta har olika uppfattningar om när de är mogna nog för att börja ha sex.

Hon förklarar att samhället har förändras och även manuskripten för sexuella förbindelser. Ungdomar idag har fler tillfälliga sexuella förbindelser, samtidigt som ungdomarna är präglade av vuxnas synsätt om att sexuella förbindelser ska handla om kärlek, och att vara "mogen nog", som är svårt att avgöra. Sexualiteten är en social konstruktion, där manuskripten för sex och "mogen nog" påverkas både av kamrater och av vuxna, Sexualiteten är alltså funktion av samhället i helhet. (Helmius 1990).

Den "Genusorienterade sociologiska sexualitetsforskningen" förklarar att kvinnor och flickor inte får lika stor frihet som jämnåriga män att uttrycka sin sexualitet. Heteronormativitet, som är att kvinna och man ska ha ett förhållande där kvinnan betar sig som "riktig kvinna" och mannen som "riktig man", blir också ett manuskript. Det leder till att kvinnor och män ofta "gör" sexualitet olika. Den heterosexuella världen vi lever i påverkar hur vi organiserar vårt liv. Det skapar också förutsättningar för att se bisexualitet och homosexualitet som något annorlunda (Magnusson & Nordin 2009:22-23).

Vilka konsekvenser har tidig sexuell debut på flickor i ett livsloppsperspektiv? är en fråga som Magnusson (2001) ställer. Hon kom fram till att flickor som har tidiga sexuella erfarenheter...*"mognade fysiskt tidigt, hade en perceptuellt mer mogen attityd. De upplevde sig som mer mogna och hade ett mer avancerat social beteende"* (Magnusson & Nordin 2009:178). Ungdomar som upplever sig mer mogna än jämnåriga betar sig som vuxna. De dricker alkohol, röker och är sexuellt aktiva i ett förhållande. Flickorna med tidig sexuell erfarenhet är mindre nöjda med den kvinnliga könsrollen för att det är svårare att vara kvinna än man. Unga vuxna kvinnor med tidig sexuell erfarenhet...*"bildade familj tidigt, hade lägre utbildning, gynekologiska problem, rökte och drack alkohol mer"* (ibid). Medelåldern...*"var*

en mer psykologiskt harmonisk tidsperiod” (ibid) för kvinnorna som hade upplevt tidiga sexuella erfarenheter (Magnusson & Nordin 2009).

Tonåringar med ett riskbeteende som är relaterat till ett sexuellt risktagande har oftare instabila hem- och skolförhållanden. De röker och dricker alkohol oftare eller använder andra droger. Det har också visat sig att riskbeteendet har ett samband med klass eftersom tonåringar på praktiska program oftare tar risker.

Studieval på gymnasiet påverkas av den sociala bakgrund som tonåringarna har. Tonåringar på praktiska program använder preventivmedel i lägre utsträckning, de flyttar hemifrån tidigare och vill bilda familj tidigare än tonåringar på teoretiska program.

Forskningen visar på att det fortfarande är kvinnan eller flickan som får ta ansvar för preventivmedel. Fler flickor använder preventivmedel än pojkar. Flera forskare har också kommit fram till att män anser det vara kvinnans ansvar att stå för preventivmedel (Magnusson & Nordin 2009:59-63).

3.2. Att bli vuxen

Syftet med Kåks (2007) avhandling är att undersöka hur ungdomar berättar om sina liv och hur betydelsen av att bli vuxen uttrycker sig i deras livberättelser. Hun ställer frågor som, hur konstrueras betydelser av att bli och vara vuxen i ungdomarnas livberättelser? Hur samspelar förväntan och erfarenhet i dessa livberättelser? Hur relaterar dem sina berättelser till dominerade kulturella narrativer?

Kåks följer 20 ungdomar igenom ungdomsåren, som 15, 17, 22 och 25 åringar har de intervjuas och berättat om sitt liv och framtidsplaner. Hon menar att de flesta ungdomar strävar efter att vara vuxen i den meningen att bli självständig. På internet finns tester där ungdomar kan räkna ”vuxenpoäng” som stimulerar frihet. Dock upplevs ”vuxenpoäng” olika beroende av individens bakgrund och möjligheter. Individen påverkas också av kollektiva föreställningar och normer om hur man ska leva sitt liv och...” *vad som ”bör” finnas med när man berättar ”sitt livs historia”* (Kåks 2007:160).

Trots att ungdomar får en examen från avslutad utbildning, etablering på arbetsmarknaden och tillhörighet till vuxenlivet, prioriteras jobb och familj högst som vuxenstatus. Kåks förklarar att den sociala omgivningen tillskriver människor egenskaper inte efter ålder, utan hur deras sociala situation ser ut. Vi uppfattar inte en person som bor själv och har familj på samma sätt som en annan person som bor hemma hos sina föräldrar, trots att de är lika gamla. ”*En människas vuxenstatus beror således till stor del på hur långt man kommit i att etablera ett självständigt liv*” (Kåks 2007:29-33).

Ungdomarnas syn på livet återspeglar det individuella samhället vi lever i. Ungdomarna lägger stort ansvar på sig själva, för att förverkliga sina drömmar. Samtidigt känner dem stress och oro över det att de inte vet vad de vill bli. Det som ungdomarna upplever som normen är att vara en ...”*fri individ som gör sina egna val*” (Kåks 2007:291). I relation till det positiva är...”*Innehållet i det negativt laddade scriptet, att ”skaffa barn, flytta ihop och börja på Ica*” (Kåks 2007:291).

I avhandlingen beskriver Kåks, ungdomarnas vändpunkter relaterat till vad de tror att vara vuxen innebär. Begreppet *vändpunkt* beskriver berättelsen i ett ”före och ett ”efter”. Vändpunkt kan vara planerat samt oväntat.

Vändpunkter ser olika ut beroende av den kulturella script ungdomarna har samt klass, kön och etnicitet. En sådan vändpunkt för några i Kåks studie var att få barn. De flesta upplevde det som en stor förändring. De upplevde det positivt, att livet var bättre nu än före (Kåks 2007).

3.3. Att fullfölja graviditet och bli tonårsmamma

Elisabeth Hertfelt Wahn (2007) förklarar i sin doktorsavhandling faktorer som leder till varför tonårsflickor väljer att fullfölja sin graviditet. Syftet var att beskriva tonårsflickornas upplevelser av att vara mamma utifrån deras egna perspektiv, beskriva svenska barnmorskor erfarenheter av att vårda tonårsmödrar under graviditet och förlossning och att beskriva och jämföra en grupp av svenskspråkiga tonårsmödrar i åldrarna 15-19 år med vuxna mödrar i åldrarna 25-29 år. Specifikt att förklara olikheter mellan tonårsmödrar och vuxna mödrar, utifrån social stöd, hälsa under graviditet, självkänsla, och olika bakgrundsfaktorer. Både kvalitativ och kvantitativ metod används, individuell semi strukturerade intervju med 20 tonårsmödrar, 3 fokusgrupp intervjuer

med vuxna mödrar, alls 24 mödrar. Kvantitativa delen består av 97 tonårsmödrar och 97 vuxna mödrar.

Tonårsmödrar kan se moderskapet som en väg ut ur en svår socialpsykologisk situation. Andra följer en trend i familjen där man som ung kvinna ska få barn. Unga mödrar kommer oftast från svåra familjeförhållande. Föräldrarna bor mestadels isär och de upplever mer att de har misslyckas i skolan jämfört med äldre mödrar. Unga mödrar upplever ofta att livet har fått mening efter att dem fick barn. Den nya rollen att vara mamma har skapat en ny och bättre livsstil. Dock upplever andra tonårsmammor förändringen negativt, för att förändringen är mycket större än de hade tänkt. Dem upplever sig vara mycket begränsade på grund av den nya rollen och gillar inte hur mycket livsstilen har förändras, som t.ex. det sociala nätverket.

Forskningen visar också att det sociala nätverket och att få tillräckligt med stöd är mycket viktigt för denna grupp för att de ska må bra. Tonårsflickor upplever oftast sin mamma eller en annan äldre kvinna som sitt största stöd, trots att de har ett förhållande med barnets pappa. Äldre mammor däremot ser sin sambo eller barnets pappa som den mest stödjande (Wahn 2007).

Tonårsmödrar har sämre socio-ekonomi status senare i livet jämfört med vuxna mödrar. Många av tonårsmödrarna har sämre familjebakgrund men även tonårsmödrar med tryggare familjebakgrund och tonårsmödrar med någon typ av utbildning utsätts för sämre socio-ekonomi status senare i livet (Olausson 2000).

Ekéus (2004) har kommit fram till att tonårsmödrar oftare blir ensamstående mödrar. Dem hamnar mer i arbetslöshet och lever på socialbidrag. Dem är oftare beroende av alkohol eller droger och har högre risk för självmord. Forskning visar på att tonårsmödrarna beteende har samband med deras klasstillhörighet. Låg social-ekonomi status och psykiska störningar är sammankopplade (Ekéus 2004).

3.4. Tonårspappor

Ekéus och Christensson (2003) har gjort en kvantitativ studie om tonårspappor. Syftet var att beskriva och jämföra den socioekonomi situationen för pappor som har barn med tonårsmamma och pappor som har barn med vuxen mamma. Studien bestod av 132 pappor som har barn med tonårsmamma och lika många pappor som har barn med vuxen mamma.

Resultatet visar att 40 % av tonårspapporna endast har varit i skolan i 9 år jämfört med 11 % av äldre papporna. Olikheten kan förklaras med ålderskillnaden. Dock är 4 av 5 tonårspappor 19 år.

De skulle ha kunnat gå gymnasiet. 69 % av tonårspapporna har upplevt arbetslöshet jämfört med 39 % av de äldre papporna. 50 % av tonårspapporna röker jämfört med 15 % av de äldre papporna och fler tonårspappor använder droger eller har använt droger någon gång.

Forskningen visar även på fler tonårspappor kommer från splittrade familjer som tonårsmödrarna. 42 % av tonårspapporna har föräldrar som bor isär jämfört med 29 % av äldre papporna. Många tonårspappor har inte haft kontakt med sin egen pappa under uppväxtåren och flera av dem har föräldrar som aldrig har bott tillsammans. Deras situation visar på att även pappor som får barn unga eller barn med unga mödrar har sämre social-ekonomi bakgrund som påverkar deras beteende.

Forskare nämner även hur viktigt det är för barnet att ha bra relation till båda sina föräldrar. Forskningen visar på att 67 % av papporna med kriminalregister har ensamstående förälder. En annan forskning visar på att pappor från arbetarklassen har positivare attityd till att fullfölja graviditet trots att de är unga. De önskar sig att vara bättre pappa till sina barn, än deras egen pappa var. De ser inte föräldraskapet som ett hinder eftersom de inte har planerat att studera lika länge som papporna från de högre klasserna (Ekéus och Christensson 2003).

Det är inte konstigt att även tonårspappor befinner sig i arbetarklassen. Tonåringar som befinner sig i samma situation umgås ofta med varandra. Paret är kanske överens om att fullfölja graviditeten för att båda upplever att det är en positiv vändpunkt i livet som räddar dem från svår socialpsykologisk situation. Dock är det svårt att vara medveten om hur stor förändring det är att bli förälder.

4. Teoretiska utgångspunkter

För att kunna förklara hur respondenterna upplever det att vara tonårsmamma har jag valt begreppen skam och respekt. Jag har valt Goffmans (2011) definition av begreppet skam eftersom att respondenterna befinner sig i arbetarklassen (Bordieu 1989) och är tonårsmamma som ofta stigmatiseras. Scheff (2003) definition används eftersom att de ger möjlighet för att förklara hur respondenterna uttrycker skam igenom andra känslor. Skeggs (1999) definition av begreppet respekt används för att förklara hur processen ser ut hos tonårsmödrarna för att bli respekterad.

4.1. Skam

När den stigmatiserade individen erkänner att han är respektlös i andras ögon skyller den på sig själv, och försöker hitta orsaken till varför den är stigmatiserad.

Den stigmatiserade individen försöker ofta att rätta till den egenskapen som stigmatiseras. *Skammen* förekommer när individen erkänner att det är skamligt att ha en egenskap som han har. ”Individen gör gärna upp en bild av sig själv där denna egenskap saknas” (Goffman 2011:15).

Den stigmatiserade individen känner sig osäker på hur andra ”normala” människor tar emot honom och hur andra identifierar honom. Individen är rädd för att andra bedömer honom efter hans stigma. Skamkänslan blir speciellt uppenbar vid blandade kontakter där den stigmatiserade individen känner att han på något sätt är ifrågasatt. För att undvika skamkänslan håller den stigmatiserade individen sig undan. Dock kan den i andra stunden försöka ta sig in i blandade kontakter, men växlar från den ena attityd till den andra för att den är osäker på hur andra förväntar sig att den ska vara (Goffman 2011).

Skamkänslan i blandade kontakter kan upplevas olika. Individ som har fått en ny stigmatiserad identitet kan uppleva nya bekantskaper negativt. Därför att de nya bekanta ser honom bara som den är nu och inte som den var förut. Nya bekantar kan betrakta honom som ”... *en person som har råkat illa ut, medan bekanta från tiden innan dess hänger fast vid föreställningar om honom sådan han var förut*” (Goffman 2011:44). Den stigmatiserade individen kan också uppleva sig

stigmatiserat först när han förväntas umgås med andra stigmatiserade individer. Han vill inte kategorisera sig själv som de stigmatiserade och undviker att jämföra sig med dem.

Den stigmatiserade individen kan också uppleva sig ”normal” när han befinner sig i social miljö där andra har samma stigma som han själv. Den egenskapen upplevs då inte som mindre önskvärd. Utan kan istället upplevas som något eftersträvansvärt.

Goffman förklarar att känslan av skam eller förväntan av skam spelar viktig roll i socialt samspel. När vi presenterar oss för andra människor riskerar vi att bli avvisade som upplevs skamligt. Oftast blir vi inte direkt avvisade, men rädslan för att bli avvisade gör att vi är beredda på att vi kanske kommer att uppleva skam. Därför agerar vi för att undvika skammen. Å andra sidan upplever vi stolthet när människor accepterar oss för hur vi presenterar oss (Goffman 2011).

Även om Goffman och andra sociologer har förklarat att *skam* upplevs i socialt sammanhang, t.ex. när vi ser oss igenom andras ögon, har begreppet skam, enligt Scheff (2003), inte varit tillräckligt uppmärksammat.

Han förklarar att *skam* är både social och psykologiskt fenomen och är därför avgörande för att upprätthålla social roll på identitet och samhälles nivå (Scheff 2003).

Skam är viktigare än alla andra känslor, därför att den har fler funktioner än alla andra känslor och eftersom att den är vår moraliska känsla. Skam påverkar oss också för att uttrycka andra känslor som t.ex. skuld, när vi gör något motsägelsefullt till vår moraliska känsla. Skam påverkar också känslor som ilska, rädsla och kärlek. Om vi t.ex. skams för att visa rädsla så håller vi den känslan tillbaka. Vi kan också skams för att vi skams, och därför håller vi skamkänslan tillbaka. Vi uttrycker ofta skamkänslan med andra känslor som t.ex. med att bli arga eller att vi undviker skamkänslan (Scheff 2003).

Skam uppstår i elementära situationer, t.ex. när vi upplever att någon har misslyckas med att leva efter den standard vi själva har. Den standard vi har är oftast beroende av andras standard, och därför skams vi för hur den som misslyckas och presenterar oss. Vi kan t.ex. skams för vår familj, klassbakgrund eller den status vi har i livet. Skam uppkommer också när vi upplever att andra har negativ bild av oss. Både när vi tror att andra upplever att vi har misslyckas med det de förväntar sig att vi gör, och när vi upplever att andra visar oss för mycket respekt jämfört med det

vi tror att vi förtjänar. Skam kan besitta i våras livsstil, och påverka våras rutinmässiga uttrycket som blyghet, dåligt samvete eller låg självkänsla. Skam kan presentera den sociala kontrollen i samhället, t.ex. att arbetarklassen är farlig, och respektlös, att dem skams (Scheff 2003).

4.2. Respektabilitet

Respektabiliteten är en klassmarkör och för de som inte anses vara respektabla blir respektabiliteten en klassbörda (Bourdieu 1989).

Att inte vara respektabel betyder att ha svag legitimitet och lågt socialt värde (Skeggs 1999). Respektabiliteten präglar våras beteende, alltså hur vi talar, hur vi klär oss och vilka vi umgås med. Arbetarklassen är skamligt belagt och anses vara orespektabel (Bourdieu 1989). Därför markerar arbetarklasskvinnorna i Skeggs studie sig själva inte som arbetarklass (ibid) utan fokuserar mer på femininet. De kan använda femininet i socialt samspel med andra för att sträva efter att ses som respektabla. Dock är det svårt på grund av att de är arbetarklasskvinnor och bekräftas ofta som sexuella istället för feminina (Skeggs 1999).

Att tillhöra respektabla subjekt och härma medelklassen är en väg för arbetarklasskvinnor att uppnå respektabilitet. Det innebär att leva i kategorin heterosexualitet och anpassa sig till mannen. Att ta hand om sin kropp och utseende, för att visa att de bryr sig. Kvinnorna är medvetna om att just kroppen är den ena kulturella kapital (Bourdieu 1989) de har, och de behöver visa att de är annorlunda än andra arbetarklasskvinnor (Skeggs 1999).

Att vara mogen och ta ansvar för andra, både igenom omvårdande på arbetsplatsen och inom familjen är viktigt. Kvinnornas väg till subjektivitet är inte att utveckla sig själva utan att ta hand om andra.

”Att leva synligt innebär att man mer konstruerar sig publikt genom relationer med andra än man ägnar tid åt sig själv. Anspråket på respektabiliteten är en publik karakteristik. De har en annan etisk motivation. Deras jag existerar för och i nära förhållande till andra. Deras reflexivitet uppträder genom andra” (Skeggs 1999:257).

De flesta kvinnorna i Skeggs studie hade dåliga erfarenheter av skolan och dåliga möjligheter för arbete för att de har lågt kapitalvärde (Bourdieu 1989). På grund av kvinnornas brist på alternativ erbjuds många av dem arbete eller praktik med omvårdnad. Att "ta hand om" och "bry sig om" gör att de kan vinna erkännande som ansvarsfulla och mogna och också respektabla. Kvinnorna är rädda för att misslyckas på arbetsmarknaden och i skolan. Dock vet dem att de klarar av omsorgen på grund av tidigare erfarenheter av att ta hand om andra. "Att ta hand om" är arbetsklasskvinnornas kultur kapital (Bourdieu 1989).

Återigen blir även omsorgen orättvis för kvinnorna, för den som sitter makten har bestämt hur man ska ta hand om andra. Dem behöver därför kämpa för att uppnå erkännande från andra att de är "riktiga omvårdare" (Skeggs 1999).

Kvinnorna upplever skam, för att de är medvetna om sin "plats" i samhället. Därför strävar de efter erkännande för att vara något annat än arbetarklass (Bourdieu 1989). Kvinnorna är medvetna om orättvisor och deras klassposition skapar dold sår och skam. Dock kan de ibland stå emot negativa värderingar från andra. De önskar sina barn bättre liv och försöker ge sina barn allt som barn i medelklassen får (Skeggs 1999).

5. Metod

5.1. Delvis strukturerade intervju

Jag har valt kvalitativ *delvis strukturerad intervju* för denna studie. Detta då kvalitativa metoder används för att komma åt människors upplevelser. Igenom att intervjua tonårsmödrar på Island kan jag bättre förstå hur de upplever situationen. Det är viktigt att lyssna på deras egna berättelser och perspektiv för att kunna beskriva deras upplevelse och självuppfattning (Kvale 2009).

Delvis strukturerad intervju innebär en intervjuguiden med flexibla och öppna frågor som jag har planerat. Intervjuguide har jag med för att hålla ordning på temat och komma ihåg allt jag vill ha med. Respondenterna har fått styra ordningsföljden, och därför svarade de ofta på följdfrågor utan att jag ens var tvungen att fråga (Kvale 2009). Frågorna har därför bra balans mellan flexibilitet och standardisering (Johannessen & Tufte 2003:98).

Intervjun spelades in på band och sedan var det transkriberat. Jag kodade in valda begrepp ”skam” och ”respekt” för att kunna tolka dem utifrån respondenterna egna upplevelser. Studien har därför en *abduktiv* strategi, som innebär att studien växlade mellan ett deduktivt och ett induktivt förhållningssätt. Studien styrs alltså både av teoretiska perspektiv och av vad jag har upptäckt under intervjun (Larsson 2005:95-97).

5.2. Val av respondenter

För denna studie har valts 5 flickor i åldern 18-20 år, det som de har gemensamt är att de har fått sitt första barn när de är mellan 15 och 19 år. Även om 5 respondenter inte säger mycket om hur tonårsmammor generellt upplever sin situation, kan det visa på tendens som är att de alla befinner sig i arbetarklassen. Jag har valt flickor äldre än 18 år på grund av etiska krav. Om flickorna hade varit yngre än 18 år hade jag behövt få tillåtelse från målsmän. Dock har jag inte valt flickor äldre än 20 år för att de fortfarande befinner sig i situationen som tonårsmamma istället för att de bara pratar om hur det var för länge sen. Jag har inte bara valt flickor som fick barn som unga vuxna utan endast flickor som fick barn som tonåringar. Det gör jag medvetet för att det är ganska stor skillnad om man är 16 eller 23 när man får barn.

5.3. Genomförandet

Jag har haft kontakt med ”hitt húsid” som är ett ställe på Island där unga föräldrar träffas. Personalen där berättade att de inte träffades för tillfället men att jag kunde kontakta flickorna på facebook. Unga föräldrar på Island, som brukar träffas i hitt húsid, har en grupp på facebook för att hålla kontakt med varandra.

Den 25 mars klockan 9 på morgonen skrev jag ett meddelande till gruppen på facebook och berättade att jag är en student som ska skriva C-uppsats. Jag berättade att jag ville undersöka hur unga mödrar upplever sin situation och frågade om det var någon som ville intervjuas för denna studie. Jag berättade att jag tyckte att ämnet är speciellt intressant eftersom jag själv hade fått barn i åldern mellan 17 och 22 år gammal. Klockan 14:00 hade redan 8 flickor som alla har fått

barn i åldern mellan 15 och 20 år kontaktat mig. På kvällen samma dag fick jag 2 e-mail, från flickor som inte var med i den gruppen, men som har sett mitt meddelande på facebook. Allt som allt var det 10 flickor som kontaktade mig.

Jag intervjuade endast 5 av dem, flickor som hade fyllt 18 år och bor i Reykjavik. Jag träffade flickorna hemma hos dem, eftersom att passade dem bäst. Flickorna bjöd på kaffe, barnet lekte eller sov under intervjun.

5.4. Etiska hänsyn

Jag skrev brev för att informera mina respondenter om uppsatsens allmänna syfte, hur det skulle kunna användas och hur jag skulle skydda respondenternas identitet. Jag lyfte fram att jag inte kommer att använda deras riktiga namn, och att jag raderar inspelningen av intervjun när jag har transkriberat.

Konfidentialitet innebär att jag inte avslöjar något som kan identifiera dem. Mina respondenter är medvetna om att de inte behöver svara på frågorna om de inte känns bra. De är också medvetna om att de kan dra sig ur studien när som helst. Flickorna skrev under ett papper för att ge *informerat samtycke*.

Jag är medveten om vilka *konsekvenser* intervjun har på både mina respondenter och mig själv. Jag försökte att inte gå mer på djupet med det som var mycket känslösamt, jag ville inte lämna dem i ett känsloutbrott efter intervjun. Det kan vara så att man först blir medveten om vissa obekväma känslor när man börjar att prata om dem och erkänna dem. Vissa information jag fick igenom dessa intervjun kommer jag inte använda i min analys på grund av etiska hänsyn.

Det var ändå inte något som jag frågade om eller var med i intervjuguide utan bara något de berättade själva trots jag hade försökt leda in samtalet annat. Som jag skrev ovan, fick jag själv barn som tonåring och jag tror det gör att mina respondenter kände sig mer bekväma för att prata inte bara om det positiva utan också om det negativa med att få barn som tonåring. Det var svårt att undvika maktskillnad mellan mig som intervjuare och dem som den utsatta gruppen tonårsmammor, eftersom jag är äldre och studerar vid universitet som kan upplevas som status.

Det var faktiskt obekvämt att uppleva att jag inte riktigt kunde identifiera mig med dem. Jag försökte tona ner olikheten med att använda samma språk som de använde (Kvale 2009:78-100).

6. Resultat

6.1. Beskrivning av tonårsmödrarna

Jag börjar analysen med att presentera respondenterna.

Intervjupersonerna har fått barn mellan 15 och 19 års ålder, och har arbetarklassbakgrund. Alla utom en har föräldrar som bor isär, och två av dem har förlorat den andra föräldern precis innan de upptäckte att dem var gravida. En av dem har bott delvis hos fosterföräldrar under uppväxten och en har bott hos mormor och morfar.

Lisa är 19 år och har ett barn som hon fick när hon var 18 år. Hon bor tillsammans med sin sambo i egen lägenhet. Lisa är mammaledig just nu men ska ansöka om bidrag snart eftersom mammaledigheten nästan är slut. Hon ska ansöka om bidrag för att hon väljer att ta hand om sitt barn själv istället för att betala mycket med pengar för att låta någon annan ta hand om barnet.

Inga är 19 år och har två barn. Första barnet fick hon när hon var 17 år och andra barnet när hon var 19 år. Hon bor tillsammans med sin sambo i egen lägenhet. Inga är mammaledig just nu men önskar att studera vid gymnasiet när mammaledigheten tar slut. Hennes mål är inte att få avgångsbetyg från gymnasiet, utan läsa så många poäng som behövs för att komma in på polisskolan.

Maria är 20 år och har ett barn som hon fick när hon var 18 år och är gravid med sitt andra barn. Hon bor tillsammans med sin sambo i egen lägenhet. Maria jobbar delvis hemifrån med försäljning och hoppas att kunna göra egen karriär med det.

Hanna är 20 år och har ett barn som hon fick när hon var 19 år, nästan 20 år. Hon bor tillsammans med sin sambo i egen lägenhet. Hanna är mammaledig. När hon har fått plats hos "dagmamma" för sitt barn önskar hon att studera vid gymnasiet. De viktiga är att fullfölja gymnasiet, troligen från ett praktiskt program.

Eva är 18 år och har tvillingar som hon fick när hon var 15 år. Hon bor med sina barn hemma hos sin mormor och morfar. Hon jobbar delvis just nu men ska både jobba och studera till hösten. Hennes dröm är att studera vid universitetet när hon är färdig med gymnasiet.

6.2. Hur upplever tonårsmammor att deras liv har förändrats sedan de fick barn?

Att bli mamma upplevs som en positiv *oväntad vändpunkt* hos tonårsmödrarna. Som Kåks (2007) förklarar upplevs det olika beroende av den kulturellt script ungdomarna har samt klass, kön och etnicitet.

Det är tydligt att tonårsmödrarna jag intervjuade befinner sig i arbetarklassen (Bordieu 1989), och att de har negativa upplevelser av skolan. De har alla hoppat av skolan innan dem upptäckte att dem var gravida. De slutade inte skolan på grund av barnet, utan på grund av att de kände sig misslyckande i skolan eller på grund av dålig livsstil som innebär mycket festande och droger. Därför upplevde de, denna vändpunkt att bli mamma, positivt. Vissa nämner även att faktumet att bli mamma har räddat dem från en dålig livsstil. Det kopplar jag till Wahn (2007) när hon säger att tonårsmödrar kan se moderskapet som en väg ut ur en svår socialpsykologisk situation.

"Jag använde droger förut du vet, och jag var bara inte glad. Det är inte mer komplicerat än så. Sen fick jag barnen och jag började att uppleva ansvar. Bara hej Eva! Du måste göra något i livet och de var det som fick mig i gång. Som... jag skulle troligen inte jobba om inte... jag skulle kanske bara bo ute på gatan. Men, de var det som gjorde att jag kom i gång, att jag har ansvar och de är det som, som kom mig i gång" (Eva).

Dagmamma: På Island är det sällan som barnet kan gå på förskola innan det fyller 2 år, ändå är föräldraledigheten endast högst 6 månader för mamman. Därför har Island "dagmamma" det betyder att barnet vistas hemma hos "dagmamma" tills det får plats på förskolan. Dagmamman som oftast är kvinna, får ta hand om mest 5 barn hemma hos sig själv och får betalt delvis från föräldrarna och delvis från den isländska staden.

”Jag känner att mitt barn har räddat mig. Eller du vet, det är mycket bättre är droger. Mycket bättre än droger! Även om barnet inte har planerat att rädda mig. Jag bodde i rivnings kåk, nu bor jag i lägenhet och har bil och hund och barn och man och, bara allt!” (Inga).

”Jag har det så mycket bättre idag. Jag var alltid ute att festa, jag saknar det inte att gå ut varje helg! jag vet inte, jag tycker bara det är mycket bättre att vara hemma med mitt barn. Det har också stor betydelse att mamma precis hade dött. Jag mådde inte bra då, strax innan jag blev gravid. Det här fixade det” (Lisa).

Även Hanna och Maria upplever det att bli mamma som en positiv oväntad vändpunkt. I deras fall var det inte på grund av dålig livsstil som droger i det ”förra livet”. Det handlar mer om, som Wahn (2007) även nämner, att de har känt sig misslyckade i skolan och att de nu har en ny roll i livet. Det verkar inte som att dem lägger fokus på att vara ”fri individ som gör sina egna val” som Kåks (2007) beskriver medelklassungdomar i det individuella samhället.

De upplever det istället som en naturlig vändpunkt i livet, att få en roll och ”ta hand om” och ”bry sig om” som Skeggs (1999) uttrycker det. Hannas sambo är äldre än hon och önskade sig barn och är mycket stöttande. Marias sambo är tonårspappa, och har arbetarklassbakgrund. Han kunde tänka sig att vara ung pappa. Det stämmer med Ekéus (2004) som visar på att pappor från arbetarklassen har positivare attityd till att fullfölja graviditet trots att de är unga.

”När jag tittar tillbaka, då känner jag, jag behövde lite, någon roll. Du vet jag fann inte min plats i skolan, pappa var mycket sjuk och jag tog hand om honom en period. Det var två år som jag betalade alla räkningar och tog hand om honom. Jag kände att, på något sätt att jag behövde någon roll för mig. De var inte planerat att bli gravid, även om jag inte var besviken eller arg” (Hanna).

”Jag var riktigt glad, riktigt glad, ändå överraskad. Barnet var nästan planerad. Eller du vet, kanske inte direkt nu. Men vi visste båda att vi ville ha barn unga. Inte 30 år eller något. Jag orkade ändå inte med det här med skolan. Jag hade inga goda erfarenheter av skolan, jag ville aldrig försätta plugga. Min syster er den enda i familjen som har gått ut från gymnasiet” (Maria).

6.3. Upplever tonårsmödrar någon typ av skam och i så fall på vilket sätt får detta sitt uttryck?

Tonårsmödrarna talade om att de inte har pratat öppet om sex med sina föräldrar. Alla utom en berättade att föräldrarna inte visste när de började att ha sex och om de har fått preventivmedel var det absolut inte på grund av att de skulle vara sexuellt aktiva utan på grund av mensvärk. Det kopplar jag till skam, Sheff (2003) förklarar att mödrarna skäms inte bara över att prata om sex, utan också över att de skäms för att prata om det och över att deras döttrar sannolikt kommer att skämmas om de pratar om det. Skammen var så stor att många inte ens pratade om sex efter att de hade varit gravida:

”Det var inte första gången jag var gravid, det var bara, jag hade precis börjat ha sex, och det var min första kärlek. Jag var gravid för att jag inte vågade berätta för mamma, att jag hade sex. Då kunde jag självklart inte börja med p-piller för att man behöver tillåtelse från sin mamma. Och då var jag först gravid men de var utomkvedshavandeskap. Då var jag bara 14 år. Men då åkte jag till sjukhuset och pratade med rådgivare och de berättade för mamma och jag fick p-piller. Vi pratade ändå aldrig om detta. Det var en jättestor hemlighet. Min bonuspappa vet inte ens att jag var gravid vid 14 år. Vi pratade aldrig om detta. Hon vågade inte, och jag vågade inte heller. Vi bara, pratar inte om sådant, ändå vet jag om tjejer som pratar om sådant med sin mamma, du vet” (Inga).

De flesta tonårsmödrarna uttrycker skam, många skäms inte för att de är unga mödrar utan på grund av sin arbetarklassbakgrund (Bordieu 1989), och de upplever också misslyckande i skolan som något skamligt. Som Goffman (2011) förklarar kan vi uppleva skam när vi upptäcker att vi besitter någon egenskap som anses vara mindre önskvärd. I detta fall är det att inte vara ”skolmänniska”, det upplevs skamligt, som något mindre önskvärd, som något man inte respekterar. De är medvetna om just respekt eftersom att de tillhör arbetarklassen (Bordieu 1989).

”Jag började få lite dåligt samvete, för att jag inte har läst klart gymnasiet. Och jag har det fortfarande, om jag hade läst klart gymnasiet då skulle jag inte ha problem med något. Då skulle jag känna att jag har allt. Det är bara jag, jag är ingen skolmänniska. Jag tror jag kommer aldrig att läsa klart ändå”. – ” Det är bara krav överallt, om man söker jobb, så klart att det är

mycket press. Det handlar också om hur andra människor respekterar mig, hur kunden ser på mig” (Hanna).

Skammen hos Hanna sitter så djupt i hennes tänkande, att hon tror att hon aldrig kommer att läsa klart ändå, även om hon önskar sig det. Scheff (2003) pratar om just detta när han säger att skammen kan påverka våra rutinemässiga uttryck som blyghet, dåligt samvete eller låg självkänsla.

Lisa upplever det inte skamligt att vara ung mamma, för att hon och hennes närmaste väninnor var gravida samtidigt. Hon umgås bara med flickor i sin ålder som också är mammor: *”vi var alltså tre bästisar, alla gravida samtidigt”* (Lisa). Därför blir det ännu tydligare att hon befinner sig i arbetarklassen, där det är ganska normaliserat att vara ung mamma.

Däremot uttryckte hon skam, just när jag frågade om framtidsplaner eller utbildning. Detta då hon jämför sig med medelklassen som kvinnorna i Skeggs (1999) studie. Lisa är medveten om sina bristande möjligheter och därför undviker hon att tänka på framtiden. Först berättade hon endast om familjen när jag frågade om framtidsplaner, senare under intervjun pratade hon om sina bristande möjligheter i det isländska samhället. Hon vill inte riktigt erkänna att brist på möjligheter beror på hennes arbetarklassbakgrund och situationen hon befinner sig i, utan skyller på den ekonomiska krisen istället. Den *”ekonomiska krisen på Island”* påverkar först och främst arbetarklassen:

”Det hade varit skönt om jag hade varit klar med skolan liksom, det skulle så klart vara fantastiskt om jag hade i alla fall läst klart gymnasiet. Jag kommer att göra det någon gång bara inte nu. Jag tänker inte så mycket på framtiden. Man vet ingenting, t.ex. med pengar och... man vet ingenting hur det blir. Man vet inte ens hur det kommer att vara här (på Island) om ett år. Så jag är bara, på något sätt, bara här” (Lisa).

Andra uttrycker skam just för att de inte vill tillhöra kategorin ”tonårsmödrar”, dessa mödrar upplever att de inte passar in, och därför strävar de inte efter att umgås med andra unga mödrar. De förstår var ifrån den negativa bilden av tonårsmödrar kommer, för att de tycker också att tonårsmödrar kan vara barnsliga och respektlösa: *”jag förstår den här stämpeln, fast vi är inte alla likadana, en del av oss tar faktiskt hand om barnen”* (Eva).

Även om de har samma stigma, att vara tonårsmamma, vill de inte jämföra sig med den stigmatiserade gruppen som Goffman (2011) talar om. De har både svårt med att umgås med tonårsmödrarna och med de äldre mödrarna, de befinner sig någonstans mitt i mellan. Maria anser sig vara mer mogen än jämnåriga. Det stämmer med Magnusson & Nordin (2009), när de säger att tonårsmödrar känner sig mognare än andra tonåringar.

”Jag tycker att de är så barnsliga. Jag var i en grupp (mammor i olika ålder), men det, jag vet inte, där trivdes jag bara inte. Vi var flera som var unga, men jag var så ung att jag, på något sätt inte passade in. Men nu är jag med i en annan grupp och det är bättre. Jag har alltid varit mer mogen än de i samma ålder som jag, som detta med att festa. Alla festar så mycket, jag orkar inte med det. Som de unga mammorna i gruppen, de var mer för att vara ute att festar än jag. Jag orkar inte, jag orkar inte med tonårsdrama” (Maria).

Trots att tonårsmödrarna säger sig inte uppleva fördomar mot tonårsmödrar i det isländska samhället, upplever många att människor ser ner på dem. *”Om man promenerar någonstans, då, ibland, blir man uttittat, förstår du”* (Lisa).

Många upplever också att de har blivit avvisande från den ”normala” gruppen när de var gravida. Som Scheff (2003) förklarar upplever tonårsmödrarna skam när de sociala banden hotas och de blir osäkra på själva relationen. Det kopplar jag även till Goffman (2011), när han pratar om att vår största rädsla är att bli avvisade på grund av vårt stigma. Det är så skamligt att bli avvisad, att vi blir rädda i blandade sociala sammanhang.

”Jag var aldrig inbjuden till party när jag var gravid och ingen frågade om jag ville följa med till biljard, för att jag inte kunde dricka. De ringde ändå när de festade för att låta mig köra. Jag orkade inte med det. Och sen blev jag den här typen, att om de ville ha med min sambo, och han inte orkade, då var det mitt fel, mitt fel hahaha”. (Maria).

”Jag träffade dem och de visste inte hur gammal jag var, jag passade riktigt bra in, men sen när de fattade hur gammal jag var, då så jag bara deras ansikte förändras, bara ha! Du vet, då började jag känna att de svarade mig annorlunda” (Hanna).

Fler tonårsmödrar väljer att umgås med andra tonårsmödrar för att de förstår varandra och har upplevt det samma. När de umgås med andra tonårsmödrar, blir deras stigma, att vara ung mamma, istället något eftersträvansvärt.

”Det är enormt, man inser det inte, det är så många unga mammor som förlorat all kontakt med sina väninnor. Jag vet om så många som har förlorat all kontakt med sina vänner, otroligt många. De är därför vi grupperar oss tillsammans. Bara för att då lär vi känna varandra. För att vi har barn, och vi är unga och vi blir väninnor” (Inga).

Inga berättade att hon har tyckt att det är jätte svårt att ta hand om ett litet barn i början men att hon inte ville erkänna det eller berätta det för någon. Det kopplar jag till Sheff (2003) när han talar om att vi kan skämmas för våra känslor och på grund av skammen förtrycker vi känslan. Det var flera av tonårsmödrarna som förtryckte känslan av skam, som t.ex. när de inte ville erkänna att det finns fördomar mot tonårsmödrar, samtidigt som de kunde komma med bra exempel på stigmatiserade attityder från andra. Det beror på som Sheff (2003) förklarar att de skäms över att de skäms. De har till och med bildat en grupp på facebook som heter stolta mammor, de vill alltså visa andra att de inte skäms, att de faktiskt är stolta.

”Jag tyckte att det var jävligt svårt, men samtidigt, jag ville inte säga det, att jag tyckte att det var svårt. Jag är alltid sån, att jag klarar mig alltid själv. Jag vill kunna göra allt själv. Jag tänker alltid bara, jag är stark, jag kan detta! Jag tyckte det var jävligt jobbigt, jag hade ingen aning hur det var att bli mamma, jag vet inte. Jag var egentligen inte redo men jag tvingade mig till att vara redo” (Inga).

Lisa, Maria och Inga har alla en sambo som är deprimerad. Det upplevs skamligt eftersom att andra i omgivningen tycker att det är konstigt att män blir deprimerade i samband med barnafödande. Scheff (2003) talar om just detta, att vi kan uppleva skam när någon annan som t.ex. vår partner inte lever upp till den standard, vi eller andra har. Att papporna blir deprimerade

i samband med barnafödande anses vara konstigt. Många i omgivningen tror inte ens på att det är sant, de tror att de bara är lata eller omogna. Maria nämner däremot att omgivningen förväntar sig att hon som mamma gör allt. Det kopplar jag till Skegg (1999), att kvinnorollen ska vara något man är stolt över, och att vi som kvinnor ska bry oss och vara stolta över det.

”Det var så många som bara aha?! När jag berättade det (att hennes sambo är deprimerad) Det är så många som inte vet att pappan också kan vara deprimerad. De tänker bara på det som något skoj” (Lisa)

”Jag känner lite som att, folk tycker bara att pappan är bara där liksom. När jag klagar till mormor, och säger att jag behöver alltid laga mat och ta hand om honom (hennes barn) då är mormor bara, va, är du inte mamma! Kan du inte göra det?! Morfar är bara, han är typisk svensk. Det är alltså, kvinnan som gör allt, kvinnan tar hand om allt och mannen han är bara i vardagsrummet och röker eller något” (Maria).

6.4. Hur ser processen ut hos tonårsmödrar för att vara respektabel?

Tonårsmödrarna strävar alla efter att vara respektabla, eftersom deras klassposition samt att vara tonårsmamma är skambelagt. Vissa strävar efter respekt igenom utbildning medan andra gör det igenom att klara av situationen själva och ta hand om familjen.

Som för kvinnorna i Skeggs (1999) studie är det för vissa tonårsmödrar, viktigt att visa att de lever i kategorin heterosexualitet, att de nu är vuxna och bor egen lägenhet, att de har sambo, att de faktiskt bryr sig och tar hand om andra, och att de gör något viktigt i livet. Tonårsmödrarna känner sig respektabla när de kan visa andra att de faktiskt kan, att de klarar sig själva och att de tar ansvar.

För Lisa är det viktigt att visa andra att hon och hennes sambo klarar av det själva. Att leva som vuxen i egen lägenhet och ta hand om familjen är att vara vuxen i Lisas ögon. Hon känner stolthet nu när hon har visat för dem som inte trodde på henne i början, att hon och hennes sambo har lyckas.

”Familjen ser annorlunda på oss, jag tror de inte har trodd på oss, vi hittade lägenhet, och vi gör det bara själva, du vet. Vi frågar inte om hjälp, vi gör det bara. Vi är två och vi skal kunna klara oss. Familjen ser annorlunda på oss nu. De är så gott att kunna visa att vi faktiskt kan”(Lisa).

För Inga är det viktigt att visa att de har klarat sig, och det är mycket viktigt att göra det på ett bättre sätt nu när de får sitt andra barn tillsammans. Hon har skamkänslor över att hon t.ex. inte har ammat första barnet tillräckligt länge och att hon har festat för mycket. Hon skal som både Goffman (2011) och Sheff (2003) talar om, rätta till stigman. Det är mycket viktigt att leva i ett heterosexuellt förhållande med gemensamma barn, ha bil, hund och se ut som medelklassen. För Inga innebär just detta att vara vuxen. Inga vill studera och bli polis. Att vara både polis och mamma är mycket respektabelt.

”Jag är en annan människa, jag känner att jag är född i detta, men ändå, jag vill skapa framtid utifrån barn, tänkte inte så innan. nu bor jag i lägenhet och har bil och hund och barn och man och, bara allt!” (Inga).

Både Hanna och Maria uttrycker processen att bli respektabel igenom livsstil som vuxen. Hanna är rädd för att misslyckas i skolan eller på arbetsmarknaden men hon vet att hon kan detta här, att ”ta hand om” och ”bry sig om” för att det är hennes kultur kapital (Bourdieu 1989), som Skeggs (1999) nämner att arbetarklasskvinnor har. Hon tog hand om sin pappa när han var sjuk och har umgås mycket med barn.

Hon har sambo som är äldre än hon, och är stolt över honom. Han arbetar och tar ansvar, han tar hand om henne och deras barn. Jag kopplar det till Skeggs (1999) när hon säger att arbetarklasskvinnor tillhör respektabla subjekt och härmar medelklassen för att uppnå respektabel. Hanna umgås med samma vänner nu och innan hon blev mamma, hennes väninnor har inte barn och fler av dem studerar. Som Goffman (2011) förklarar då ser bekanta från tiden innan, individen som han är och inte individ som har råkat illa ut.

”Vi gör alla något stort, men olika val bara, vi har alla olika mål med livet kännt det som” (Hanna).

Maria upplever sig misslyckade i skolan, och hade redan bestämt som tonåring att hon inte vill studera vidare, utan istället bli ung mamma och fokusera på familjen.

Eva skams för sitt förra liv, och för sitt vännerna hon hade då. Hon skams även över en del av sin familj där det förekommer droger. Hon är mycket medveten om att detta liv är slut och känner stolthet över det. Eva strävar efter att vara något annat än kvinnorna i sin familj. Hon är ena av tonårsmödrarna som inte bor själv i egen lägenhet och inte har sambo. Hon strävar inte efter respekt igenom mammarollen, eller igenom att leva som vuxen i egen lägenhet och ta hand om barnen själv. Istället är hennes mål att bo hemma hos mormor och morfar medan hon går i skolan, hon vill vara första kvinnan i familjen som gör en klassresa. Hon har tröttnat på hur andra ser på dem, och strävar efter att uppnå respekt senare i livet. Hon vill att hennes barn kommer att vara stolta över henne senare i livet och att dem också uppnår respekt igenom henne.

”Mamma och mormor har aldrig studerat eller blivit något. Dock har mamma startat hem för missbrukande kvinnor. Hon har alltså gjort något, även om jag inte har tänkt på det. Men de har aldrig studerat. Ingen kvinna i min familj har studerat. Jag måste göra det för att förändra detta här. Till att kvinnorna i denna familj blir något. Om jag inte gör det, kommer mina flickor inte att göra det heller. Jag har kanske inte mycket tid med dem just nu men de kommer i alla fall att ha respekt för mig när dem blir stora. Jag kommer inte vara kvar i kiosken” (Eva).

7. Sammanfattande diskussion

Studiens syfte grundar sig i en vilja att undersöka hur tonårsmödrar på Island upplever sin situation. Detta är intressant eftersom att antal tonårsmödrar är högre på Island jämfört med andra nordiska länder, trots att Island anses ha liknande normer som andra nordiska länder. Det är också intressant eftersom det verkar finnas få studier om tonårsmödrar på Island, gjorda av samhällsvetare. För att beskriva tonårsmödrar upplevelse har jag valt huvudbegrepp, *skam* och *respekt*.

Tonårsmödrarna i denna studie upplevde alla, det att bli mamma som en positiv oväntad vändpunkt. Fler av de upplever att mammarollen har räddat dem från dålig livsstil som ofta innebär drogmissbruk, medan andra upplever att de nu har en roll i livet eftersom att ändå inte

befann sig i skolan. Dock upplever många av tonårsmödrarna, att det att vara mamma inte riktigt räcker, och att de nu i efterhand vill gå tillbaka i skolan.

De uttrycker skam olika, men oftast uppkommer skammen just på grund av deras klassposition samt att de känner att de har misslyckas i skolan. Fler av dem skams över kategorin tonårsmödrar, och känner att de inte passar in i den gruppen. Skammen uttryckte sig ofta igenom hela intervjun, t.ex. när de bad mig om ursäkt, eftersom att de kände att de har pratat för mycket eller för länge.

Strävan efter respekt är oftast att ta hand om och bry sig om, och att leva som vuxen i ett heterosexuellt förhållande, i egen lägenhet. Igenom intervjun bad de ofta om ursäkt om de inte hade hunnit städa, och de berättade också att de upplevde att andra bedömer dem som dålig mamma om de inte håller hemmet rent. I början av intervjun var det viktigt att visa på, att de var vuxna igenom att visa upp sitt hem. De bjud på kaffe eftersom att det är någon som vuxen gör, trots att de själva inte drack kaffe. Att visa på att de vist kan, är en väg till respekt för tonårsmödrarna.

De är stolta över att de nu kan visa dem som inte trodde på dem i början, att klarar av situationen själva. Dock strävade en av dem inte efter det, utan ville få respekt igenom utbildning och ändra där med strukturen i familjen, där ingen av kvinnorna har utbildning.

8. Förslag till vidare forskning

Tre av dessa fem respondenter berättade att deras sambo var deprimerat, och att det upplevs skamligt eftersom att omgivningen inte så det som ett riktigt problem utan mer som något skoj. Därför skulle det i fortsättningen vara intressant att få reda på vilka faktorer kan påverka en tonårspappa att bli deprimerat. Det skulle också vara intressant att få reda på hur papporna, och då speciellt de som är deprimerade uttrycker skam och hur deras sträva efter respekt ser ut.

Fler av tonårsmödrarna i denna studie berättade att deras mammor var mest stöttande av alla i deras omgivning, till och med mer stöttande en deras sambo som också var pappa till deras barn. Detta bestämmer med tidigare studier om tonårsmödrar, därför skulle också vara intressant att få

reda på hur mödrar till tonårsmödrar upplever det att ha en tonårsdotter och hur bakgrunden hos mammor till tonårsmödrar ser ut. Det skulle vara intressant att ta reda på om mammor till tonårsmödrar uttrycker skam och hur de blir respektabla i samband med det.

Litteraturelista

Bender, S. Geirsson, R & Kosunen, E. (2003) *Trend in teenage fertility, abortion, and compared with other Nordic countries, 1976-99*, 82:32-47. Danmark: Acta Obstetrica et Gynecologica.

Bourdieu, P. (1989) *Sociological Theory*, 7:14-25. America: American Sociological Association.

Ekéus, C. (2004) *Teenage parenthood: paternal characteristics and child health outcomes*. Stockholm: Karolinska Institutet.

Ekéus, C & Christensson, K. (2003) *Socioeconomic characteristics of fathers of children born to teenage mother in Stockholm*. Stockholm: Karolinska Institutet.

Gagnon, J & Simon, W. (2005, 2 uppl.) *Sexual Conduct; The Social Sources of Human Sexuality*. Chicago: Aldine Publishing Company.

Giddens, A. (2003) Kap. *Genus och sexualitet i Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Goffman, E. (2011) *Stigma: Den avvikandes roll och identitet*. Finland: Bookwell.

Helmius, G. (1990). *Mogen för sex? Det restriktiverande samhället och ungdomars heterosexuella glädje*. Uppsala: Sociologiska Institutionen.

Magnusson, C & Häggström-Nordin, E. (2009) *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur AB.

Karlsdóttir, S (2012) *The 2010 Eyjafjallajökull eruption, Iceland*. Island: University of Iceland

Kåks, H. (2007) *Mellan erfarenhet och förväntan – Betydelse av att bli vuxen i ungdomars livsberättelse*. Linköpings universitet: Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur

Kvale, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

Johannessen & Tuft. (2003) *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber AB.

Larsson, S. Lilja, J. Mannheimer, K. (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Leifman, H. (2012) *Skolelevs drogvanor 2012, CAN rapport 133*. Stockholm: centralförbundet för alkohol- och narkotika upplysning.

Karolinska Institutet Scheff, T. (2003) *Shame in Self and Society*. University of California, Santa Barbara.

Skeggs, B. (1999) *Att bli respektabel*. Göteborg: Daidalos AB.

Olausson, O. (2000) *Teenage childbearing: pregnancy outcomes and long-term consequences for the mother*. Stockholm: Karolinska Institutet.

Internet:

Arnardóttir, L. (2011) *Stada barna á Íslandi*. Ísland: Unicef. http://unicef.is/files/file/UNICEF_skyrsla_um_stodu_barna_2011.pdf

Dennis, P. Hogan & Evelyn, M. (1985) *The Impact of Social Status, Family Structure, and Neighborhood on the Fertility of Black Adolescents*. Chicago: The University of Chicago.
<http://www.jstor.org/discover/10.2307/2779520?uid=3738984&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21102060445353>

Hagstofa (2013) *Talnaefni - fjöldi*. Ísland: Hagstofa Íslands.
(<http://www.hagstofa.is/Hagtolur/Mannfjoldi/Yfirlit>)

Hobcraft, J & Kiernan, K. (1999) *Childhood poverty, early motherhood and adult social exclusion*. London: Center for Analysis of Social Exclusion, London School of Economics.
http://eprints.lse.ac.uk/6484/1/Childhood_Poverty,_Early_Motherhood_and_Adult_Social_Exclusion.pdf

Wahn, E. (2007) *Teenage childbearing in Sweden: support from social network and midwife*. Stockholm: Karolinska Institutet.

(<http://sjp.sagepub.com/content/36/4/415.full.pdf+html>)

OECD. (2012). *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*.

OECD: <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/48631582.pdf>

OECD (2011). *Education at a glance 2011. OECD indicators.*

OECD: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2011-en>

OECD (2012). OECD Family Database. Paris: OECD. www.oecd.org/social/family/database

Workshop

aftonbladet, 7 mai 2013) <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15719123.ab?teaser=true>

Billaga 1

Intervju guide – respondenter: tonårsmödrar 18-20 år

Semi strukturerat intervju

Bakgrund:

Vad gammal var du när första barnet föddes?

Vad många barn har du idag?

Hur ser din familj ut? Vem delar hushåll och vilka hjälper dig i första hand med barnen?

Vad jobbar dina föräldrar med?

Har du någon typ av sysselsättning? (arbete eller studerar)

Berätta lite om barnets pappa.

Varför har dessa tjejer vald att bli mamma? Har de bestämt själva att hålla barnet eller har de bestämt det tillsammans med sina föräldrar? Hade de önskat sig att prata med rådgivare om sin situation, även om de ville hålla barnet? Fick de rådgivning om sex och preventivmedel från föräldrarna?

Berätta hur det var att upptäcka att du var gravid?

Vilken typ av stöd fick du när du upptäckte det?(föräldrar, rådgivare)

Har du i efterhand tänkt på att du önskade att de hade varit annorlunda?

Hur öppna är du och dina föräldrar, pratar ni om sex och preventivmedel?

**Identitet - Hur upplever tonåringsmödrar det att vara mamma och tonåring samtidigt?
(Hur upplever tonåringsmödrar sig själv tillsammans med kompisar utan barn?)**

Upplever du att det att bli mamma har förändrad dig?

Hur påverkar det att bli mamma din livsstil? (gör livsstil dig till vuxen?) (vad är att vara vuxen?)

Hur ser ditt nätverk ut?

Har du kontakt med samma vänner som du hade innan du fick barn?

Har dina vänner också barn?

Hur upplever du det att vara mamma tillsammans med dina vänner som inte har barn?

Har dina vänner förståelse för din situation? Hur tror du att dem ser på det att vara mamma så ung? Tycker dem att du är mer vuxen nu? Eller är det precis som det var förut innan du fick barn?

Försöker du bli av med mamma rollen tillsammans med dem? Eller går det att ta bort mamma rollen när man vill?

Känner du att det att vara mamma förhindrar dig ibland?

Stigmatisering - Hur upplever respondenterna attityd till tonåringsmödrar i det isländska samhället?

Hur upplever du attityd till unga mödrar?

Hur påverkar dig den negativa bilden som media målar upp av tonåringsmödrar?

Vilken typ av stöd önskar du dig att fanns?

Hur ser du på din framtid?

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Informerat samtycke

Samþykki þátttakanda

Jag godkänner att vara med i en studie om tonårsmödrar upplevelser på Island. Detta är studie på kandidat nivå, författare studerar vid Göteborg Universitet, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap. Resultat kan publiceras, och kommer kanske använda i forskningssyfte i Göteborg eller på Island. Jag vet om att mitt namn kommer inte att användas i denna studie, och att jag själv bestämmer om jag svarar på dessa frågor som författare ställer. Jag vet om att jag kan bestämma att sluta vara deltagande under uppsatsprocessen. Författare kommer att radera alla information om deltagande, som t.ex. inspelningen av intervjun.

10. apríl 2013

Undirritaður einstaklingur

Billaga 2 – orginellt informerat samtycke

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Samþykki þátttakanda

Undirritaður einstaklingur gefur hér með samþykki sitt að vera með í BA rannsókn á sviði félagsvísinda við Göteborg University, sem fjallar um það hvernig ungar mæður á Íslandi upplifa aðstæður sínar. Undirritaður einstaklingur er upplýstur um það að niðurstöður þessara rannsókna geti verið opinberar og notuð til frekari rannsókna á þessu sviði félagsvísinda í Gautaborg. Niðurstöðurnar geta einnig verið gerðar opinberar á Íslandi til frekari rannsókna á þessu sviði ef þess er óskað. Undirritaður einstaklingur er einnig upplýstur um það að nafn þess sé ekki birt í þessari rannsókn og þar með er friðhelgi einstaklingsins vernduð. Hún er einnig upplýst um rétt sinn sem er að hún einungis svari þeim spurningum sem hún vill og geti dregið sig úr rannsókninni ef þess er óskað. Ég sem rannsakandi heiti því að gæta trúnaðar með því að gæta allra gagna sem mér verður afhent og sjá til þess að þau komist ekki í hendur annarra. Jámframt að minnisblöðum, hljóðupptökum og öðrum slíkum gögnum sem rekja má til undirritaðs einstaklings sé eytt að úrvinnslu lokinni.

10. apríl 2013

Undirritaður einstaklingur
